

[Kjærulff-Schmidt.]

ren, at jeg var meget glad for at høre ministerens udtalelser om, at han både kender og kan godtage de synspunkter, der ligger bag forslaget.

Ministeren kom med den indvending, at det måske ikke var alle spørgsmål, der egnede sig til kommunale folkeafstemninger, og det kan ministeren muligvis have ret i. En tilsvarende kritik var fremme, da vi fremsatte et forslag til folketingsbeslutning for 2 år siden; da gik en del af kritikken netop på, at vores beslutningsforslag ligesom ikke havde afgrænset de spørgsmål, der kunne være tale om at underkaste folkeafstemning. Det har vi prøvet i det lovforslag, der nu ligger til behandling, idet vi alene lader muligheden for folkeafstemninger være åben, når der er tale om spørgsmål, der henhører under det kommunale selvstyre. Men det er nok muligt, at ministeren kan have ret, det vil vise sig under udvalgsarbejdet, og jeg vil i hvert fald være meget glad, hvis ministeriet under udvalgsarbejdet vil bidrage med en præcision af, hvilke ting det er, man fra ministeriets side særlig mener bør undtages. Det er jo så noget, der måske vil kunne indarbejdes i lovforslaget, som det ser ud i øjeblikket.

Hr. Erenbjerg har selvfølgelig ret i, at demokrati er andet og mere end afstemninger, men afstemninger er vistnok det eneste, der ikke helt kan undværes i demokratiet.

Til de andre indvendinger, der kom imod forslaget, dels fra hr. Erenbjerg, dels fra det konservative folkepartis ordfører, hr. Grove, og fra fru Mimi Jakobsen, vil jeg godt sige, at jeg mener ikke, at der er tale om noget brud på det repræsentative demokratis system med et forslag som dette. Jeg ser ikke nogen modsætning imellem et repræsentativt demokrati og vejledende folkeafstemninger, fordi det repræsentative demokrati jo bare er en praktisk nødvendig konsekvens af, at befolkningen ikke har nogen jordisk mulighed for at deltage i enhver politisk beslutning og derfor har valgt sine repræsentanter. Men der er ikke nogen tvivl om, at det vil være en styrkelse for disse valgte repræsentanter i deres daglige arbejde, at vi gennemfører dette lovforslag, fordi det i mange tilfælde vil kunne forhindre, at knebne flertal i en kommunalbestyrelse træffer beslutninger, som strider imod vælgernes ønsker. Der er vel ikke nogen, der kan have den opfattelse af tingene, at man ønsker, der skal

træffes beslutninger, der strider imod borgernes ønsker.

Jeg tror, vi er kommet et skridt videre med den førstebehandling, vi har haft i dag; vi nåede et stykke vej allerede for 2 år siden med det forslag til folketingsbeslutning, som vi fremsatte; nu er vi nået et skridt videre.

Der er også omtalt en redegørelse fra arbejdsgruppen vedrørende nærdemokratiske spørgsmål, og den redegørelse vil selvfølgelig komme til at indgå i udvalgets arbejde, når vi nu skal gå videre med dette lovforslag. Vi er kommet et skridt videre, og jeg tror, at vi meget snart vil komme yderligere det skridt videre, at et forslag svarende til dette vil kunne blive til lov. Det vil vi meget gerne arbejde for, og jeg synes, der er kommet så mange positive udtalelser også fra de partier, der havde betænkeligheder ved forslaget i den foreliggende skikkelse, at vi faktisk kan nå et resultat i løbet af forholdsvis kort tid.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtages uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til kommunaludvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget [af Niels Helveg Petersen m. fl.].

(Lovforslag nr. L 121. Fremsat 23/3 77).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Egon Jensen):

Der skulle ikke være nogen grund til at få en lang debat om dette; det har vi haft tidligere. Lad mig bare gøre nogle ganske få bemærkninger og sige, at det lovforslag, som nu ligger på bordet, og som de radikale har gennemført, er ændret i forhold til det tidligere, idet lovens ikrafttræden nu foreslås til 1. marts 1978. Herved undgås de tekniske vanskeligheder af administrativ og praktisk art, som jeg nævnte i mine bemærkninger i forbindelse med

[Indenrigsministeren.]

første behandling af det oprindelige forslag i november 1976.

Jeg gjorde ved den lejlighed opmærksom på, at den færøske folketingsvalglov i givet fald også måtte ændres. Dette har forslagsstillerne åbenbart glemt at tage i betragtning, men en tilsvarende ændring må altså også foretages i den færøske folketingsvalglov.

Jeg kan i øvrigt henvise til mine bemærkninger ved sidste førstebehandling og fortsat udtrykke min tilslutning til, at valgretsalderen søges nedsat til 18 år.

Møller Andersen (S):

Socialdemokratiet mener, at myndighedsalderen og valgretsalderen bør følges ad. Vi mener stadigvæk, at det vil være ønskeligt, at den størst mulige del af befolkningen har mulighed for som vælgere at deltage i de samfundsmæssige funktioner, som de udøves i folketinget og i kommunalbestyrelserne. Det må derfor være en naturlig konsekvens af denne indstilling, at valgretsalderen udstrækkes til de 18-19-årige borgere i samfundet. Socialdemokratiet vil følgelig her i tinget arbejde for, at forslaget om 18 års valgretsalderen bliver vedtaget, og socialdemokratiet vil i befolkningen arbejde for, at den eventuelle vedtagelse, der finder sted her i tinget, kan blive bekræftet ved den folkeafstemning, der må følge.

Tang Sørensen (FP):

Jeg kan ikke på hele gruppens vegne give tilslutning til denne ændring af valgretsalderen, men på det flertals vegne, som går ind for, at valgretsalderen skal fastsættes til 18 år, skal jeg gøre nogle bemærkninger.

Da myndighedsalderen pr. 1. november 1976 blev fastsat til 18 år og de unge mennesker derved opnåede mulighed for at administrere deres egen gøren og laden, det være sig på det økonomiske som på det rent juridiske område – de kan nu gifte sig og stifte hjem med ansvar for en familie, og hvad dermed følger – burde det så ikke også være en selvfølge, at de i dag havde valgret?

Det er nu 8 år siden, denne sag sidst blev forkastet ved en folkeafstemning, men mangt og meget er sket siden da. Det må være i demokratiets og frihedens navn, vi skal give de unge mennesker stemmeret, og så må vi også forudsætte, at de unge mennesker er så modne,

at de selv er i stand til at vurdere, hvilken politisk holdning de ønsker at indtage.

Der kunne nævnes en lang række af andre gode og saglige argumenter for at give de unge mennesker valgret. Lad mig f. eks. nævne, at vi i dag kan bruge de unge mennesker inden for vore væbnede styrker. Vi er parate til at give de unge mennesker et gevær i hånd, hvormed de skal gå ud og forsvare den frihed, som vi alle ønsker at leve i. Når vi er parate til at kræve et sådant offer, bør vi også være parate til at give de unge mennesker de rettigheder, som de efter min opfattelse har krav på.

Vi ønsker også, at vort politiske demokrati skal virke. Det skal virke på en god, på en sund og på en naturlig måde. Men hvis det fortsat skal virke langt ud i fremtiden, må vi også være parate til at sørge for, at vi får ungdommen med i dette arbejde, at vi får nye visioner ind i det politiske arbejde. Det får vi bedst, hvis vi tager de unge mennesker med.

Vi vil fra fremskridtspartiets side deltage med interesse i udvalgsarbejdet, selv om vi ikke tror, at udvalgsbehandlingen vil formå nogen til at ændre deres opfattelse. Lad os håbe, at vi kan få denne folkeafstemning afholdt sammen med kommunevalget i marts måned 1978, og lad os håbe, at vi denne gang får forslaget vedtaget.

Jens Peter Jensen (V):

Det er vistnok en time og en sag, hvor man skal være lidt forsigtig med at tage alle de store ord frem. Må jeg sige, at spørgsmålet om valgretsalder kan naturligvis ikke være et partipolitisk anliggende. Det er noget, som de enkelte medlemmer selv må tage stilling til.

Man har knyttet spørgsmålet om myndighedsalderen og valgretsalderen sammen. Må jeg sige, at da et flertal i venstres folketingsgruppe ikke stemte for nedsættelsen af myndighedsalderen, er det også logisk, at vi ikke kan stemme for nedsættelse af valgretsalderen. Det må være umiddelbart logisk, at man ikke kan have en valgretsalder, der ligger under myndighedsalderen, men der kan opstå diskussion om, hvorvidt valgretsalder og myndighedsalder automatisk skal følges ad. Der kan være diskussion om, hvorvidt valgretsalderen bør ligge på et højere trin end myndighedsalderen. Det er noget, vi har kendt til i vor tidligere forfatningshistorie; heldigvis er de to alderstrin kommet ret tæt på hinanden.

[Jens Peter Jensen.]

Jeg var ked af, at man nedsatte myndighedsalderen, fordi man havde en misforstået opfattelse af, hvad myndighedsalder er. Det er ikke noget, der alene giver rettigheder og pligter, det er også en beskyttelseslovgivning for dem, det drejer sig om.

Må jeg som talsmand for dem i venstres gruppe, der ønsker at fastholde det nuværende niveau på 20 år, sige, at vi lægger også vægt på, at det er få år siden, vi havde en folkeafstemning. Her i tinget var der flertal for nedsættelse af valgretsalderen, men det vandt kun 13 pct. af vælgernes tilslutning ved folkeafstemningen.

Jeg beklager, hvis vi skal ud i en ny folkeafstemning, der måske kan skabe et modsætningsforhold imellem vælgerne og den lovgivende forsamling. Jeg synes ikke, den lovgivende forsamling befinder sig i en situation, hvor det er ønskværdigt at fremkalde sådanne modsætningsforhold. Jeg tror ikke, der er sket et sådant skred i vælgerbefolkningens holdning, at et forslag om nedsættelse af valgretsalderen til 18 år kan accepteres.

Endelig skal jeg spørge ordføreren for forslagsstillerne: er det hensigten, at der skal foretages en særlig valghandling, eller skal det ske i forbindelse med folketingsvalg, i forbindelse med kommunalvalg eller i forbindelse med valget til EF-Parlamentet?

Ellemann-Jensen (V):

Venstres gruppe er delt i dette spørgsmål, derfor har vi to ordførere, og jeg skal som repræsentant for den del af venstres gruppe, der går ind for en valgretsalder på 18 år, udtale tilslutning til forslaget. Vi håber bl.a. på den måde at kunne yde et positivt bidrag til det politiske generationsskifte i Danmark.

Jeg skal gøre opmærksom på, at når hr. Jens Peter Jensen og jeg har talt i den rækkefølge, man ser her, så skyldes det ikke, at det ene synspunkt i dag står stærkere end det andet i venstres gruppe. Det skyldes alene anciennitetsbetragtninger.

For mindre end 1 år siden vedtog folketinget at nedsætte myndighedsalderen fra 20 til 18 år. Unge over 18 år har nu i et halvt år været personligt og økonomisk fuldt ansvarlige i egne anliggender, og en naturlig konsekvens må

være, at valgretsalderen nu også sættes til de 18 år.

Men der kan føjes andre argumenter til. Værnepligten indtræder med det 18. år, og i de kommende års meget alvorlige arbejdsløshedssituation vil det ikke mindst være ungdommen, der bliver udsat for de meget hårde menneskelige belastninger, der følger med arbejdsløsheden.

Ungdommen er således stærkere påvirket end mange andre grupper af de politiske beslutninger, og det må være rimeligt at lade ungdommen være politisk medansvarlig for sin egen situation. Det vil kun kunne fremme respekten for vores demokrati, det demokrati, som ungdommen gerne skulle få lyst til at føre videre.

Grove (KF):

Som det før er nævnt, er det ikke mange år siden, der var folkeafstemning om 18 års valgret, og dette forslag faldt dengang med et brag. Vælgerne sagde nej til 18 års valgret, til trods for at et flertal i folketinget havde vedtaget det, og til trods for at der blev kraftigt agiteret for 18 års valgret.

Jeg tror, det er utænkeligt, at stemningen i befolkningen i løbet af så kort tid er ændret væsentligt. Derfor er det egentlig ejendommeligt, at det radikale venstre allerede nu fremsætter forslag om 18 års valgret igen. Der har jo heller ikke i de meningsmålinger, der er foretaget om valgretsalderen, været tegn på ændringer i befolkningens holdning. Derfor kan en ny folkeafstemning om dette spørgsmål måske være med til at uddybe kløften mellem folketing og befolkning, og det er der vist ikke nogen der kan være interesseret i.

Der er i den konservative folketingsgruppe et stort flertal imod 18 års valgret, og der er enkelte, der går ind for 18 års valgret. Men én ting er vi enige om, og det er, at vi ikke tror, det er tidspunktet nu at prøve det igen. Vi tror ikke, at det vil fremme forståelsen mellem befolkning og folketing.

Mimi Jakobsen (CD):

Centrum-demokraterne finder det meget positivt, at flere partier ønsker valgretsalderen nedsat. Om befolkningen så ønsker det, er en anden sag.

[Mimi Jakobsen.]

Vi finder, at en aldersgrænse intet fortæller om politisk viden eller politisk forståelse, og det er bl.a. en af grundene til, at vi fra første færd har afvist tanken om ungdomsafdelinger inden for vores parti. Ganske vist kan det selvfølgelig være meget bekvemt at have de unge mennesker til at løbe rundt og lave det arbejde, som de ældre partimedlemmer ikke rigtig bryder sig om, men vi mener, at man ikke skal isolere disse unge mennesker, de være sig 15, 16, 17 eller 18 år, men inddrage dem i et arbejde og i et ansvar fuldstændig på lige fod med andre og ældre interesserede.

Denne holdning gælder også spørgsmålet om valgretsalder. Det er ingen kvalitet i sig selv at være ung – når alt kommer til alt, vokser de fleste af os jo fra det – og derfor skal der ikke lefles for unge mennesker. Men det er så sandelig heller ingen særlig kvalifikation at være voksen. Det bliver de fleste af os jo også, uden at det behøver at garantere for nogen som helst politisk indsigt eller viden. Derfor bliver det et meget stort ja til forslaget om 18 års valgret.

Alfred Andersen (SF):

Socialistisk folkeparti kan også tilslutte sig dette forslag, ikke alene for at lade myndighedsalder og valgretsalder følges ad, men også fordi der ligger noget fornuftigt i, at unge mennesker, som man giver andre byrder, som man også pålægger skatter, også får en medindflydelse i samfundet.

Kaj Hansen (DKP):

Kommunisterne finder det indlysende rigtigt at gennemføre 18 års valgret, og det har vi da også haft på vores program igennem alle de år, partiet har eksisteret.

Jeg vil gerne sige til de bekymrede fædre eller andre, som er bange for, at befolkningen endnu en gang skulle sige nej til 18 års valgret, at jeg tror, det ville hjælpe ganske gevaldigt, hvis folketinget ikke var så bekymret. Et enstemmigt folketing, der anbefalede 18 års valgret, ville sikkert have en så gunstig virkning i befolkningen, at det kunne blive gennemført. Men det er klart, at hvis man allerede her i folketinget starter en agitation imod 18 års valgret, så gavner det ikke, hvis man virkelig ønsker at få sat valgretsalderen ned. Derfor kan jeg sige, at kommunisterne meget ener-

gisk vil arbejde på at få gennemført 18 års valgret.

Arne Bjerregaard (KrF):

Lad mig straks sige, at vores gruppes medlemmer er delt i dette spørgsmål, idet der ikke er fuld enighed om, hvilken alder der er den rigtige valgretsalder. Det må selvfølgelig, som det allerede er sagt, være en helt personlig stillingtagen til dette spørgsmål; det kan ikke være en partimæssig stillingtagen til dette spørgsmål.

Nu har vi jo nedsat myndighedsalderen, og det har såmænd for os forældre voldt særdeles mange bekymringer. På dette område kan man selvfølgelig sige, at her må personen selv tage konsekvensen af at være blevet myndig, medens der på det andet område selvfølgelig ikke vil være direkte følgevirksomheder for den person, som får valgretten.

Jeg må sige om alle disse bemærkninger land og rige rundt om den tidligere modenhed hos eleverne, at som både lærer og censor i historie og samfundslære igennem vistnok 20 år må jeg notere, at denne udvikling har jeg i hvert fald ikke konstateret. Jeg må stadig væk notere, at mangfoldige unge mennesker, når de er henimod de 18 år, virkelig har mulighed for ud fra en saglig bedømmelse at stemme til et folketingsvalg, men jeg må sige, at endnu flere overhovedet ikke har nogen mulighed for ud fra en saglig politisk bedømmelse at vælge stædet.

Derfor er jeg lidt betænkelig – det er en personlig betragtning – ved, at med myndighedsalderen har vi sådan set fået en økonomisk udnyttelse af flere unge mennesker, og som jeg har sagt, mærker vi forældre, der har denne aldersgruppe, at der kan være en personlig økonomisk udnyttelse. Og nu kan man så bagefter komme og sige, at fordi vi har nedsat myndighedsalderen, kan vi få en politisk udnyttelse af de samme mennesker. Det er en fare, man må gøre sig klar, når man vil nedsætte valgretsalderen, nemlig at der kan komme denne udnyttelse af de unge mennesker.

Jeg må klart erkende, at jeg ikke har gjort mig min stilling helt klar til dette spørgsmål, men jeg vil da gerne advare imod, at vi tager en forhastet beslutning om, at nu skal valgretsalderen nedsættes til 18 år, fordi det nu er in på bjerget, fordi man skal lefle for en vis gruppe, som man på mange andre områder har leflet for, fordi det kommercielt er værdifuldt

[Arne Bjerregaard.]

at gøre det. Så begynder man også at gøre det politisk, og det er en farlig sag, når man politisk begynder at udnytte ungdommen. Derfor vil jeg advare imod, at vi gennemfører dette forhastet, uden i øvrigt at have taget konkret stilling til forslaget.

Mølgaard (DR):

Selv uden at være minister tør det vel egentlig være en taler tillad her fra talerstolen at takke de mange ordførere, som udtrykker bekymring for begrebet politisk udnyttelse. Jeg synes, det er positivt, at så mange er så bekymrede over den politiske udnyttelse, som kunne foreligge som en mulighed, og det er så noget, som vi alle kan prøve at gøre noget ved i praksis.

Jeg kan ikke se forskellen på, om politisk udnyttelse finder sted over for unge mennesker eller over for ældre mennesker; faren er der under alle omstændigheder. Til dato har systemet været sådan, at ungdommen i højere grad er blevet snydt i den politiske svikmølle. Vi kan se det på boligmarkedet, vi kan se det på værnepligtsområdet. Det er givet, at det har været lettere at lægge byrder på den unge generation, fordi de ikke er vælgere, akkurat som det har været lettere at lade være med at give bevillinger til åndssvageforsorgen, fordi det er et område, hvor vi har et vælgerkorps, der måske ikke er så påvirkeligt med hensyn til, hvordan man optræder over for dem.

Bortset fra det synes jeg egentlig ikke, at der i det store og hele er kommet noget argument frem mod lovforslaget, der ligger her, andet end angsten for, om vælgerne nu også ville være enige i intentionerne med dette lovforslag. Der er refereret til Gallup og Observa, og jeg må sige, at jeg er helt enig med den ordfører, som sagde: lad os da så prøve at gå ud, hvis vi ellers synes, at det er en rigtig sag, og sige til folk, at vi synes, den er rigtig.

Jeg tror ikke, der opstår de afgørende meningskløfter, som hr. Jens Peter Jensen referer til, imellem parlamentet og vælgerne i anledning af, at der er en sag, hvor vælgerne har det sidste ord under alle omstændigheder, men hvor dette ord måtte blive anderledes end parlamentets. Det bekymrer mig ikke så forfærdelig meget i sig selv ud fra en parlamentarisk betragtning.

Men det bekymrer mig naturligvis, at et så fornuftigt forslag som dette om at give med-

indflydelse på samfundets anliggender til folk helt ned til 18 års alderen skulle gå hen at falde ved folkeafstemningen. Det er en bekymring, som det er værd at prøve at gøre noget ved, hvis man er enig i synspunktet, at vi skal ned på de 18 år. Det er sådan set den eneste betænkelighed, jeg har over for dette lovforslag, der nu ligger som et fait accompli på vores bord, hvor vi så må tage stilling til: er fremgangsmåden nu velovervejet lige akkurat her og nu? Men jeg må formode, at forslagsstillerne, det radikale venstre, inden de har dristet sig til at fremsætte lovforslaget på nuværende tidspunkt, har en vel gennemtænkt plan for dette.

Vi skal overhovedet ikke stille os hindrende i vejen for, at tingene går deres gang. Vi vil gerne medvirke til at spekulere videre, hvis det radikale venstre har behov for råd i retning af, hvordan vi får tingene kørt igennem, sådan at det også får et flertal ved den folkeafstemning, der kommer.

Vi vil støtte forslaget, men problemer ligger forude. Jeg håber, at det radikale venstre virkelig for alvor har gennemtænkt, hvad det er for problemer, der ligger forude, inden de har lagt det frem på vores bord.

Voigt (FP):

De 18-årige blev fra og med den 1. november 1976 underkastet den fuldmyndiges rettigheder og forpligtelser, og derunder hører naturligt demokratiets fundamentale ret: retten til at øve indflydelse på valget af lovgivere.

Spørgsmålet er så, om de 18-årige kan administrere denne ret og være sig dette ansvar bevidst. Det kan de ikke, vil mange sige. De unge i dag er mere overfladiske og umodne, respektløse og krævende end nogen sinde før. Det vil mange sige, og måske med rette.

Når den ældre generation ofte er bange for den holdning, de unge synes at have, er det, som på talrige af tilværelsens områder, fordi det er de provokerende, der bliver lagt mærke til. Det er ham, der bruger sin studiestøtte til anskaffelse af et nyt stereoanlæg, der kommer til at stå som norm for de studerende. Det er lærlingen, der drikker sig fuld og kører galt med sin bil, der tegner billedet af den erhvervsfaglige ungdom, osv. Det er dem, der råber højt om deres såkaldt lovmæssige og retfærdige krav til det påståede sindssyge samfund, der kommer til at dominere.

Men alt dette kan retfærdigvis ikke tages til

[Voigt.]

indtægt for påstanden om de 18-åriges manglende modenhed. Der findes brodne kar i alle aldersklasser – det har vi bevis for hver dag – og jeg er overbevist om, at de 18-årige i dag med hensyn til indblik i og interesse for samfundsspørgsmål er langt bedre funderede end de 21-årige for en snes år siden.

I den nye folkeskolelovs formålsparagraf står bl. a., at folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Det er ganske givet udtryk for den tendens, der har været fremherskende i de senere år, at søge at gøre børnene og de unge mere samfundsbevidste og positivt kritiske, noget, der for mange er såre ønskværdigt, blot det ikke sker på bekostning af andre værdier som kundskaber og elementære færdigheder. Selv de helt unge kan og tør i dag deltage i en debat, og de kan ofte formulere sig virkelig godt, bedre og lettere end mange i deres forældres generation.

Jeg tror, vi her fra folketingets side med fortrøstning kan give vore 18-årige det tillidsvotum, som en nedsættelse af valgretsalderen er. De vil være modne nok til det. Jeg håber, at et flertal i befolkningen ved den kommende folkeafstemning vil anskue det ud fra samme synsvinkel.

Må jeg så blot føje til, at jeg har lagt mærke til, at ingen af ordførerne har takket det radikale venstre, fordi det har fremsat dette forslag. Da det jo ikke er ofte, for ikke at sige aldrig, man har lejlighed til at takke det radikale venstre for noget som helst, vil jeg da gerne her sige tak til det radikale venstre, fordi det har fremsat dette forslag.

Kjærulff-Schmidt (FP):

Det er korrekt, som mit partis ordfører, hr. Tang Sørensen, sagde, at der er delte meninger om lovforslaget i fremskridtspartiets folketingsgruppe. Der er naturligvis masser af unge, der er helt modne til at kunne træffe politiske afgørelser i 18 års alderen, men der er også mange, der ikke er det. Det er der ikke noget mærkværdigt i. Men der er én ting, der er sikker, og det er, at efter mindretallets opfattelse i mit partis gruppe er der ikke noget folkeligt behov, der er ikke noget krav, der er ikke nogen nødvendighed, der presser sig på for at få gennemført denne lovændring.

Hvis lovforslaget når igennem en tredje behandling – og længere når det nok ikke med de procedureregler, der foreskrives – så må man sige, at det er noget, der er blevet påduttet de unge fra politisk side. Det er ikke noget, ungdommen har krævet, sådan som vi så det ved tidligere ændringer, da vi havde en højere valgretsalder.

Vi må huske på, at en stor del af de 17–18-årige stadig går i skole, og hvis lovforslaget gennemføres og de i skolealderen skal til at deltage i folketingsvalg, ja, så vil en del af skoleundervisningen blive præget af en politisering, få et partipolitisk præg, på en helt anden måde, end det hidtil har været tilfældet. Det finder mindretallet i mit partis folketingsgruppe vil være uheldigt, og det er et af de mange argumenter, der fører mindretallet til at synes, at der nok alt i alt er mest, der taler for, at dette forslag ikke bør nyde fremme.

Dohrmann (FP):

Jeg har den opfattelse, at grunden til, at der er dukket et forslag op om nedsættelse af valgretsalderen, hænger noget sammen med, at et bestemt lille parti i ivrig søgen efter at gøre sig bemærket i offentligheden tilfældigvis er faldet over dette. Det kan simpelt hen ikke være foregået anderledes.

Taler man med folk rundt om i landet, så får man bestemt ikke det indtryk, at almindelige mennesker mener, at der er behov for en nedsættelse af valgretsalderen. Tværtimod, vil jeg næsten sige. Jeg er helt overbevist om, at hvis dette forslag kom ud til en folkeafstemning, så ville det falde med et brag. Og ikke nok med det. Mange af de undersøgelser, der er lavet rundt om, viser jo, at selv blandt unge mennesker er der udbredt modstand mod en nedsættelse af valgretsalderen.

Så er der mange, der bruger argumentet med nedsættelsen af myndighedsalderen. Jeg mener ikke, det argument holder. Jeg vil da gerne spørge ordføreren for forslagsstillerne, når han nu om lidt får ordet, om han, hvis dette forslag falder ved en folkeafstemning, som konsekvens af det vil gå ind for, at vi forhøjer myndighedsalderen igen. Ellers mener jeg ikke, at argumentet holder.

Jeg er enig i, at en masse unge mennesker i 18 års alderen er modne til at afgive deres stemme, men jeg har den indstilling, at før de får lov til at være medbestemmende, er det

[Dohrmann.]

sundt og godt, at de også kender det at yde til samfundet. Det er der ikke ret mange der har prøvet i den alder.

Af denne grund plus en mængde andre mener jeg ikke, vi bør nedsætte valgretsaldere.

Jørgen Junior (FP):

Ansvar kræver medbestemmelse. Derfor er det sørgeligt at høre de to tidligere talere fra denne talerstol komme med en forklaring, som for en del af fremskridtspartiets gruppe må være helt uacceptabel.

Naturligvis må man gå ind for, at de unge fra 18 år også har valgret. Det kan ikke være forbeholdt de ældre, at der skulle være en større politisk modenhed hos de ældre. Det synes jeg bl. a. ikke det sidste valg viste, når man ser så mange socialdemokratiske stole her.

Ordføreren for forslagsstillerne (Niels Helveg Petersen) (RV):

Lad mig allerførst gøre et par spredte, mere polemiske bemærkninger.

Lad mig først sige til hr. Dohrmann, som fandt, at dette forslag udelukkende var fremsat for at tiltrække sig opmærksomheden i offentlighedens øjne, at det altså ikke er noget, politiske partier har forbud imod at gøre, og hr. Dohrmanns parti plejer i hvert fald i så henseende slet ikke at holde sig tilbage. Jeg vil gerne sige, at hvis fremskridtspartiet i fremtiden vil undlade at gøre sig bemærket i offentlighedens øjne, så kan det godt være, at meget ville være vundet, og det kan da godt være, at vi også ville overveje vores stilling til dette, hvis vi kunne slå en handel af. Men jeg tror nu ikke, at hr. Dohrmann vil afholde sig fra at agitere for sine synspunkter, så holdbare de nu kan være, for at undlade at gøre sig bemærket. Jeg tror, hr. Dohrmann gør sig de største anstrengelser for at blive bemærket, og undertiden lykkes det jo da også.

Hr. Jens Peter Jensen anvendte et argument, som jeg ikke helt kan forstå. Han sagde, at det jo ville være ulogisk for de medlemmer af venstres gruppe, der havde stemt imod en nedsættelse af myndighedsalderen, at gå ind for en nedsættelse af valgretsaldere til 18 år. Det synes jeg ikke. Når nu myndighedsalderen ligger fast på 18 år, så er der ligesom to muligheder for de medlemmer af venstres gruppe, hr.

Jens Peter Jensen repræsenterer: enten at gå ind for en sænkning af valgretsaldere eller at møde op med et forslag om at hæve myndighedsalderen. Jeg synes ikke, at det er ulogisk, når nu myndighedsalderen er 18 år, for den del af venstres gruppe også at gå ind for en valgretsaldere i den højde.

Til hr. Kjærulff-Schmidt vil jeg gerne sige, at det argument, at en nedsættelse af valgretsaldere ville føre til en politisering i skolerne og på uddannelsesstederne, kan jeg ikke acceptere. Noget af det morsomste, glædeligste, under enhver valgkamp er at deltage i politiske møder på uddannelsesinstitutionerne og på skolerne, også blandt elever, som slet ikke har valgret. Man gør sig fra skolernes side, fra lærerne i samfundsfag, historielærerne og andre lærere, de største anstrengelser for at aktivisere de unge politisk, lære dem noget om det demokrati, de lever i. Man har en politisering i skolerne. Man tilstræber politisk diskussion i skolerne. Derfor kan jeg ikke se, at dette argument skulle være særligt afskrækkende fra at gå ind for en sænkning af valgretsaldere, da det tværtimod vil fremme den politiske interesse, som man prøver på at fremme blandt de unge.

I øvrigt kan jeg jo konstatere en meget stærk tilslutning til forslaget. Det er svært at gøre op, fordi visse ordførere ikke var alt for præcise i deres angivelse af, hvor mange de repræsenterede. Men et overslag viser, at der måske højst er 30 medlemmer i salen, som er imod det foreliggende forslag.

Jeg skal ikke bevæge mig ind i nogen omfattende argumentation for forslaget. Lad mig kun nævne nogle hovedpunkter. Myndighedsalderen er selvsagt afgørende for os. Da myndighedsalderen blev nedsat, bebudede det radikale venstre, at nu ville forslaget om 18 års valgret også komme fra vor side. Det er ikke en ny opfindelse.

Dernæst må opfordringen til medleven og aktiv demokratisk virksomhed være et tilbud også til de unge. Lad mig pege på, at vi i forhold til udlandet er ved at komme stærkt bagefter med hensyn til valgretsaldere. Ganske overordentlig mange lande er gået ned til 18 års valgret, og vi er efterhånden en smule tilbageblevne. De unge mennesker pålægges militærtjeneste, de pålægges at betale skatter, de har ret til at gifte sig. Må jeg også nævne, at uddannelsesspørgsmål, som har de unges umiddelbare interesse, jo er et voldsomt politisk

[Niels Helveg Petersen.]

problem, hvor de unge burde have en mulighed for at være med.

Lad mig så se på, hvad der egentlig er sket siden 1969 i juni måned, da vi havde den sidste folkeafstemning. Jeg deler, det kan jeg godt sige, bekymringen over, om det heller ikke denne gang kunne lade sig gøre. Jeg tror, det vil kunne lade sig gøre at nedsætte valgretsalderen, også i forhold til befolkningen, hvis dette folketing virkelig lægger sig i selen for det.

Men der er jo sket noget siden 1969, der kan begrunde, at der er en ændret holdning, eller at det i hvert fald vil være muligt at argumentere igennem med befolkningen, at nu er det rimeligt at tage det skridt, man ikke ville tage i 1969.

Der er jo altså for det første sket det med myndighedsalderen, det har jeg nævnt. For det andet er der sket det, at vi i den mellemliggende periode har haft 2 folkeafstemninger, 2 kommunalvalg og 4 folketingsvalg, hvor aldersgruppen 18–20 år ikke har haft mulighed for at stemme. Der er altså indhøstet visse erfaringer.

Hvis det nu var sådan, at man fra visse sider kunne sige, at perioden fra 1969 til nu, hvor vi har haft 20 års valgret, har været et mønster på stabilitet, hvis det var sådan, at man kunne sige: vi vil ikke have slået et stabilt politisk mønster i Danmark i stykker ved pludselig at nedsætte valgretsalderen, så kunne jeg måske til nød acceptere modstanden. Men sagen er jo, at i bogstavelig talt ingen periode har det været så politisk uroligt som i perioden fra 1969. Man skal ikke komme og fortælle de unge, at i og med at man berøver dem deres valgret, så har man dermed også fået et stabilt politisk demokrati i Danmark, for det viser udviklingen siden 1969 faktisk at man ikke har. Jeg synes, vi ældre vil få meget svært ved at fortælle de unge, hvorfor det skulle være særlig frygteligt, at de fik valgret.

Jeg kan konstatere, at det, som står tilbage efter denne diskussion, ikke er, om der i denne sal er flertal for 18 års valgret, for der er et endda meget massivt flertal. Det, der bliver spørgsmålet i det videre arbejde med forslaget, er, hvornår dette forslag skal vedtages og lægges ud til folkeafstemning, og hvordan proceduren skal tilrettelægges.

Der er fra flere sider udtrykt ønske om, at en afstemning eventuelt skulle afholdes i forbindelse med kommunalvalget i foråret 1978.

Vores forslag går altså ud på, at det skulle kunne være vedtaget så betids, at de nye vælgere kunne få valgret ved kommunalvalget i 1978 og ved et eventuelt valg til Det europæiske Parlament også i foråret 1978. Hvis det er en betingelse for at opnå en bred enighed i udvalget om proceduren, at man finder et andet tidspunkt, så er vi da villige til at se på det, men indtil videre går vi til udvalgsarbejdet med den opfattelse, at vi bør søge at få valgretsalderen nedsat før kommunalvalget i 1978.

Indenrigsministeren (Egon Jensen):

Jeg skal ikke forlænge debatten. Jeg synes, der er lavet så mange gentagelser her fra talerstolen, at det ikke er nødvendigt at føje noget nyt til.

Man har været inde på spørgsmålet om, hvornår en sådan folkeafstemning i givet fald skulle finde sted. Lad mig gøre opmærksom på, at de kommunale organisationer advarer meget imod, at det sker i forbindelse med kommunalvalget. Det forstod jeg at man heller ikke var interesseret i, og folkeafstemning er i øvrigt også noget andet.

Det, jeg gerne vil have sagt om sagens realitet, er, at vi er tilhængere af 18 års valgret. Men det skal også siges, at det, hvis alle unge vælgere afgiver deres stemme, drejer sig om 4–5 mandater. Det er altså det, det drejer sig om i forbindelse med folketingets sammensætning, og det kan man så spekulere over.

Men hr. Jørgen Junior, som har en speciel form for uartighed, sagde jo, at man skulle give 18 års valgret, for når man så på de mange socialdemokratiske stole, så var det udtryk for, at det var de ældre, der stemte på socialdemokratiet. Jeg kan bare oplyse hr. Jørgen Junior, som åbenbart ikke søger oplysning, om, at den senere tids undersøgelser har vist, at socialdemokratiet netop ved sidste valg har haft en meget større tilslutning blandt de unge end tidligere.

Jens Peter Jensen (V):

Der er lige et par ting, jeg vil have sat foden på, om man så må sige.

Der er af ordføreren for forslagsstillerne og af hr. Alfred Andersen nævnt dette med, at man har pligt til at betale skat, og derfor skal man også have valgret. Se, pligten til at betale skat har man fra fødslen, man har selvstændig selvangivelse fra det 15. år, når det er et aktuelt forhold, så det kan altså ikke bruges.

[Jens Peter Jensen.]

Så er der spørgsmålet om, hvornår folkeafstemningen eventuelt skal finde sted. Hvis det er meningen, at dette forslag skal gennemføres i denne samling, så skal folkeafstemningen finde sted, inden denne samling er slut. Det vil altså sige måske på det tidspunkt, da folketinget formentlig får en septembersamling; det kan jo være ganske interessant.

Må jeg så endelig sige, at jeg ikke har stor lidenskab for dette, for jeg kan næsten forme det sådan i et gruk: Den unge generation ser verden, som den ønsker at se den; den generation, jeg hører til, ser verden, som den er.

Jeg er ked af, at mine radikale venner i den bedste hensigt fremsætter dette reformforslag, for det får den virkning, at man sætter en bremse for en reform, som tiden formentlig ville virke positivt fremmende for.

Dohrmann (FP):

Jeg kan ikke lide, at ordføreren for forslagsstillerne sådan ligesom antyder, at nogle af os, der er modstandere af dette med 18 års valget, har antydnet, at de unge mennesker ikke skulle være lige så demokratiske som alle andre. Det mener jeg da absolut at de er. Jeg ved godt, at det ikke var de ord, ordføreren for forslagsstillerne brugte, men det var noget i den retning.

Så savnede jeg faktisk et svar på det spørgsmål, jeg stillede, hvor ordføreren for forslagsstillerne nu også siger om myndighedsalderen, at det med valgretsalderen er en konsekvens af den. Vil ordføreren for forslagsstillerne som konsekvens, hvis dette falder ved en folkeafstemning, gå ind for, at myndighedsalderen sættes op igen?

Bernhard Baunsgaard (RV):

Jeg vil stærkt advare hr. Jens Peter Jensen mod at knytte noget som helst til skattebilletten. Den gifte kvinde forskelsbehandles jo i dette land; mens hendes barn har et forhold til skattevæsenet, har hun det ikke selv, medmindre hun er selvstændig lønmodtager, ellers går det gennem manden. Derfor skulle valgetten logisk set fratages hende, hvis det var det, vi byggede på.

Nu sagde hr. Jens Peter Jensen – og jeg kan ikke lade være med at komme med en bemærkning herom – at den ældre generation ser verden, som den er, mens den unge generation ser

verden, sådan som den ønsker, den skulle være. Hvis den også stemmer efter det, så synes jeg bestemt, at vi skal se at få nogle flere unge til at stemme. Det kan kun blive bedre.

Ordføreren for forslagsstillerne (Niels Helveg Petersen) (RV):

Jeg vil gerne sige til hr. Dohrmann, at jeg ikke med noget, jeg har sagt, har villet antyde, at hr. Dohrmann ikke havde en demokratisk indstilling. Derimod har jeg nok villet antyde i mit første indlæg, at hr. Dohrmann måske havde gjort bedst i ikke at betvivle vore motiver til at fremsætte forslaget. Det havde fra hr. Dohrmanns side været en demokratisk demonstration.

Hr. Dohrmann spørger nu, om det er sådan, at hvis dette forslag skulle falde, så skal konsekvensen være en højere myndighedsalder. Nej, det er det selvsagt ikke. Man kan til nød have den situation, at valgretsalderen er højere end myndighedsalderen, men der er selvfølgelig ikke noget argument for at sætte myndighedsalderen op til valgretsalderen, hvis forslaget skulle falde ved en folkeafstemning.

Så vil jeg godt nævne en ting, som allerede hr. Ellemann-Jensen var inde på i sit indlæg, og som jeg også synes er noget, der har ændret sig siden 1969. Det er, at de unge nu har det ekstra problem, at de i meget stort omfang, i større omfang end nogen anden gruppe i befolkningen, rammes af arbejdsløshed. Jeg synes, det er et argument, som ikke eksisterede i 1969, og jeg må mene, at det vil være muligt at overbevise befolkningen om, at en så udsat gruppe som de unge arbejdsløse må have en mulighed for med deres stemmeafgivning at påvirke de vilkår, som vi byder dem, og som jo ikke er misundelsesværdige.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Nathalie Lind):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til kommunaludvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg [af Tang Sørensen m. fl.].

(Lovforslag nr. L 122. Fremsat 24/3 77).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Indenrigsministeren (*Egon Jensen*):

Det ligner næsten genbrug, når jeg kommer herop hver gang.

Det forslag, som fremskridtspartiet nu har fremsat, går ud på, at man skal have en sideordnet opstilling til kommunalvalg, på samme måde som man har det til folketingsvalg.

Må jeg sige, at jeg ikke kan tiltræde et sådant forslag. Man har lov til fra partiernes side at opstille kandidaterne i alfabetisk orden, men det er rigtigt, at den, der står først på listen og får de personlige stemmer, er valgt, hvis man når et fordelingsstal.

Der er endelig den ting ved det, at hvis partioorganisationerne skal have nogen som helst indflydelse på, hvordan de ønsker kommunalbestyrelsen sammensat, og hvordan de ønsker en partiliste sammensat, så ville en sideordnet opstilling efter reglerne i folketingsvalgloven betyde, at partioorganisationerne er sat helt ud af spillet, og det tror jeg ikke at ret mange ville være interesseret i.

Heller ikke forslaget bestemmelse om, at et kommunalbestyrelsesmedlem frit kan nedlægge hvervet, finder jeg vil gavne kommunestyret. Tværtimod, må jeg nok sige. Medlemskab af en kommunalbestyrelse er et såkaldt borgerligt ombud, og det indebærer, at kommunalbestyrelsesmedlemmet er forpligtet til at være medlem af kommunalbestyrelsen i hele valgperioden, medmindre den pågældende mister sin valgbarehed eller ved henvisning til en fritagelsesgrund, f. eks. svigtende helbred, forretning eller lignende særlig grund, opnår fritagelse for medlemshvervet. Afgørelsen om fritagelsen træffes af kommunalbestyrelsen, men uanset at kommunalbestyrelsen har en betydelig margen for sit skøn ved afgørelsen af spørgsmålet, er der tale om en retsafgørelse, der kan efterprøves ved domstolene.

Hvervets karakter af borgerligt ombud har betydning for det med hvervet forbundne ansvar. Endvidere sikres, at der i hele valgperioden er en repræsentativ og beslutningsdygtig kommunalbestyrelse, ligesom der kan være behov for, at de medlemmer, der er blevet ind-

ført i det kommunale styre, ikke umiddelbart herefter forlader kommunalbestyrelsen. En hyppig udskiftning vil kvalitativt forringe og vanskeliggøre kommunalbestyrelsens og udvalgenes arbejdsvilkår. Det er min opfattelse, at de i valgloven opregnede fritagelsesgrunde praktiseres lempeligt af kommunalbestyrelserne, og det er yderst sjældent, at et kommunalbestyrelsesmedlem fastholdes mod sin vilje.

Så er der endelig den sidste tilføjelse, at det også er en beskyttelse for det kommunalbestyrelsesmedlem, der bliver uenig med sit parti. Han eller hun skal og har ret til at sidde der i 4 år. Det er ens egen personlige afgørelse, om man ønsker at træde ud, hvis man altså har de grunde, som jeg her har nævnt.

Jørgen Frederiksen (S):

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om dette lovforslag. Jeg deler helt indenrigsministerens opfattelse af forslaget, som forekommer, det må man sige, på et så vigtigt område forholdtvis ugenomtænkt, ligesom de konsekvenser, som et sådant forslag ville kunne medføre.

Der er nemlig i bemærkningerne til lovforslaget, som i øvrigt bærer præg af, at det er en studiekreds, det er nogle drøftelser, der er foregået på det ene eller det andet punkt, den argumentation for den ene del af forslaget, at man også til kommunevalg skal kunne anvende sideordnet opstilling. Det har jo været en ordning, der har fungeret fortrinligt ved folketingsvalg.

Jeg synes, at indenrigsministeren har absolut ret i, at nok kan der drages paralleller imellem det folketingspolitiske og det kommunalpolitiske arbejde, men jeg tror ikke, at det er muligt umiddelbart at drage en så stærk parallel, at man kan overføre dette system til kommunal regie. Det er min opfattelse, at de fleste partier i deres opstillingsprocedure, ud fra, at det er mere konkrete sager, man behandler i kommunalbestyrelserne, forsøger at lave en opstilling, der foruden det politiske ståsted også har bredde i faglig henseende, uden at man vælger direkte faggrupper ind. Jeg synes ikke, der er noget odiøst heri. Tværtimod vidner det om, at man fra de politiske partiers side søger at føre en så saglig kommunalpolitik som overhovedet muligt.

Jeg synes også, at argumentet, som indenrigsministeren havde, om, at man også må sikre en kontinuitet i det kommunalpolitiske arbejde, vejer tungt. Ikke mindst det høje ting